
MILOŠ NEMANJIĆ

UDK 050.488KULTURA"1968/1978"
316.7(497.11)"196/197"

REDAKCIJA ČASOPISA *KULTURA* PRVA DECENIJA (1968–1978)

Časopis za teoriju, sociologiju kulture i kulturnu politiku pod nazivom *Kultura*, čiji su idejni tvorci i pokretači bili Stevan Majstorović i Trivo Indić, bio je na intelektualnom polju toga vremena velika novina – i u pogledu dizajna (grafičko rešenje Božidar Bole Miloradović), i u pogledu koncepcije (tek tada eksplicitno se pominje sociologija kulture kao disciplina), i u pogledu sadržaja (od prvog broja zastupljeni su prevodi tekstova značajnih stranih autora i tekstovi domaćih autora koji se oglašavaju s novim idejama i pristupima kulturi). Ovde pojam intelektualnog polja uzimam u izvornom burdijeovskom smislu (Pjer Burdije, poznati francuski sociolog, 1930–2002) kao polje na kome se ukrštaju međuuticaji svih značajnih aktera, pojedinaca i institucija i na kome, pre svega, vlada kulturna legitimnost kao osnovni kriterijum vrednovanja intelektualnog stvaralaštva. U tom smislu, časopis *Kultura* pojavio se kao značajan akter na intelektualnom polju koje je još uvek bilo pod snažnim uticajem polja političke moći. O tom i takvom časopisu pisao je i Trivo Indić u stotom broju časopisa *Kultura* (počeci, lična sećanja), a i ja sam se osvrnuo na značaj pokretanja ovog časopisa u prilogu posvećenom 35-godišnjici osnivanja Zavoda za proučavanje kulturnog razvitka (u traganju za istraživačkim identitetom, dvo-broj 105/106 za 2002. godinu). Bilo je to još uvek vreme *partijske države*, kako piše T. Indić, čije su ideje i metodi bili prevaziđeni u svim domenima, ali je njihova inercija teško pogađala osetljivo polje intelek-

tualnog i umetničkog stvaralaštva. Novi časopis odlučno je počeo da se suprotstavlja ovoj inerciji zahvaljujući, pre svega, njegovim pokretačima i intelektualcima koji su bili okupljeni u prvoj redakciji, tako da je ovaj prilog, povodom četrdesetogodišnjice njegovog izlaženja, pre svega, omaž jednom tipu intelektualca čiji je habitus (način opažanja, vrednovanja i delanja, kao socijalnim iskustvom stečena dispozicija) odudarao od ideološki modifikovanog habitusa partijski disciplinovanog intelektualca.

Pokretanje ovog časopisa, koji je nesumnjivo doprinio širenju autonomije intelektualnog polja, zahtevalo je, kao što je napomenuto, novi tip ljudi – s habitusom (još jedan burdijeovski pojam) – koji neće biti u matrici ideologizovane svesti, bespogovornog idejnog lojaliteta, generisanog jednopartijskom društvenom i simboličkom moći. Takvih je ljudi, na svu sreću, već bilo u to vreme. Borba protiv inercije *partijske države*, bolje reći, protiv još uvek čvrste kontrole nad intelektualnim poljem, bila je moguća samo stvaranjem institucija, kao što su i novi časopisi, nova nedeljna glasila i revije – npr. *NIN*, *Danas* (ne ovaj današnji) – koje su okupljale intelektualce otvorene za nove ideje i spremne da se angažuju u osvajanju društvenog i kulturnog prostora u kome će presudan značaj imati kulturni, a ne neki drugi legitimitet. Sastav prve redakcije časopisa *Kultura* od 11 članova, s odgovornim urednikom Stevanom Majstorovićem (1921–1988) i Trivom Indićem (1936), kao idejnim sa-tvorcem ovog časopisa, jasno nagoveštava potpuno novu orijentaciju na intelektualnom polju. Tu su, navedeni po abecednom redu, sledeći članovi: Slobodan Canić (1942), sociolog, Dragutin Gostuški (1923–1998), muzikolog, kompozitor i estetičar, Vujadin Jokić (1928–1983), filozof, Danica Mojsin (1944–1971), sociolog, Mirjana Nikolić (1937), koja je završila studije na Katedri za jugoslovensku i svetsku književnost Filološkog fakulteta u Beogradu i bila u sastavu prve grupe stalnih saradnika Zavoda, Nebojša Popov (1939), pravnik, Bogdan Tirnanić (1941), filmolog, Milan Vojnović (1940), pravnik, i Tihomir Vučković (1938–2000), anglista i književni prevodilac.

Ovako navedene profesije članova Redakcije samo su početna indikacija, da se tako izrazim, za nešto što je već u to vreme bila prava vokacija ovih intelektualaca, njihova suštinska intelektualna preokupacija, njihova

posvećenost nekim krupnim problemima kulture u celini, posebno nekim njenim bitnim segmentima. Pa da u oči da su se u ovom prvom sastavu našla i dva sociologa. Ovo je karakteristično utoliko što su oni pripadali prvim generacijama diplomiranih sociologa s katedre za sociologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu koja je osnovana 1959. godine. Danica Mojsin, do prelaska u Zavod za proučavanje kulturnog razvitka i uključivanje u rad redakcije Časopisa, član Gradskog komiteta omladine Beograda, ali neopterećena bilo kakvim ideološkim sektaštvom, potpuno otvorena za nove ideje, obrazovana na temeljima sociologije kao discipline koja je tek osvajala naučni prostor, bila je pravi izbor i za ustanovu u koju je stupila na rad, i za redakciju Časopisa u koju je stupila s velikim entuzijazmom. Prerana smrt, nažalost, prekinula je jedan uzlet. Slobodan Canić, njen nešto stariji kolega, takođe pripadnik tih prvih generacija diplomiranih sociologa, koji je bio na specijalizaciji u Nansiju, saradnik Centra za istraživanje auditorijuma i programa Televizije Beograd, bio je predstavnik istraživačke orijentacije medija i takođe dragocen kao član redakcije ovog časopisa. Međutim, nesumnjivo da su u ovoj prvoj fazi uređivanja novog časopisa najistaknutiji akteri bili Stevan Majstorović i Trivo Indić. Putevi ove dvojice intelektualaca, koje deli čitav generacijski gôd, ukrstili su se sredinom šezdesetih godina 20. veka u društvenom prostoru u kome je počelo drugačije promišljanje kulturne situacije i kulturne politike, uveliko različito od agitpropovskog gledanja na te stvari iz perioda samo jednu deceniju ranije. Stevan Majstorović, učesnik rata na strani narodnoslobodilačke vojske, poreklom inače iz ugledne građanske porodice, neposredno posle rata posvećuje se novinarstvu i prelazi put od novinara–urednika u listu *Mladi borac*, koji je uređivao Dobrica Ćosić, preko urednika kulturne rubrike u *Glasi*, do pokretača, zajedno s Najdanom Pašićem, *Nedeljnih informativnih novina*, poznatog NIN-a. Prekretnicu u profesionalnoj karijeri ovog uglednog publiciste i poslenika na kulturnom polju, u svakom slučaju, predstavlja pokretanje revije *Danas* ranih 60-ih godina prošlog veka, boravak u Sjedinjenim državama po osnovu Fordove stipendije, i osnivanje Zavoda za proučavanje kulturnog razvitka 1967. godine. Pokretanje novog časopisa samo je nastavak ove plodne prethodne aktivnosti. U tom poduhvatu, najbliži saradnik bio mu je

mladi Trivo Indić. Partijski kadar u to vreme, kako bi se to govorilo, na radu u CK Saveza komunista Srbije, diplomirani pravnik T. Indić, mnogo više zainteresovan za sociološka i kulturološka pitanja, takođe blizak saradnik Milojka Drulovića, visokog partijskog funkcionera koji je važio za predstavnika mlađe, liberalne struje u partiji, još bliži Dobrici Čosiću, bio je, slobodno se može reći, *spiritus movens* mnogih inicijativa na intelektualnom polju koje se postupno oslobađalo partijskih stega; u tome se posebno ističe koncipiranje ovog novog časopisa koji je, po zamisli osnivača, trebalo da bude revija za probleme opštekulturnog života. Prešavši na rad u Zavod za proučavanje kulturnog razvitka 1968. godine, kada je pokrenut i Časopis, ovaj mladi intelektualac bio je pouzdani oslonac odgovornom uredniku i u formiranju prvog redakcijskog sastava. Pokazaće se, već tokom prvih godina, da je izbor saradnika bio u punom skladu s intencijama uređivačke politike Časopisa za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku.

U Redakciju je ušlo dvoje saradnika već osnovanog Zavoda za proučavanje kulturnog razvitka, Mirjana Nikolić (1935), sve do odlaska iz ove ustanove, krajem 80-ih godina prošlog veka, predani i vredni sekretar Redakcije, kao i Vujadin Jokić, filozof po obrazovanju, estetičar po disciplinarnoj opredeljenosti, jedan neobično skroman i tih čovek koji je, kao istraživač, prvi proučavao društveni položaj tzv. slobodnih umetnika. Doktorant prof. Zorana Gavrilovića na Filološkom fakultetu u Beogradu, kasnije je bio profesor filozofije i estetike na univerzitetima u bivšoj Jugoslaviji. Nažalost, i njegov životni put se relativno rano prekinuo. Objavio je više priloga u samom časopisu, što recenzija i osvrt na knjige iz oblasti filozofije, što originalnih radova. U ovaj prvi redakcijski sastav ušlo je "sa strane" i nekoliko poznatih ličnosti. Nebojša Popov, diplomirani pravnik, saradnik Zavoda za proučavanje kulturnog razvitka na u to vreme aktuelnim projektima, kao što je bio projekat o kulturnom životu radničke omladine, rukovodilac omladinske političke škole na *RU Đuro Salaj*, kasnije asistent na Katedri za sociologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu i aktuelni odgovorni urednik časopisa *Republika*, ostavio je vidnog traga u ovim počecima probijanja novog časopisa na intelektualno polje. Među članovima ove prve redakcije novog časopisa na-

šao se i Bogdan Tirnanić, filmski kritičar i publicista, pobornik pop kulture i drugih modernih tendencija u umetnosti, tumač urbanog senzibiliteta koji je u to vreme bio u svom usponu. U jednom novinskom tekstu iz 2000. za njega piše – Beogradanin po zanimanju. Dakle, i u njemu je Redakcija dobila čoveka s habitusom čiji bitni elementi, pre svega vrednovanje kulturnih pojava, nisu bili opterećeni ideološkim naslagama. Ako je, međutim, neko pripadao krugu intelektualaca takvih vidika kakvi su bili potrebni novom časopisu, bio je to Dragutin Gostuški, za koga u jednom velikom biografskom leksikonu piše da je intelektualac evropskog formata. Muzikolog, estetičar, kompozitor, sin poznatog beogradskog lekara, on je prirodno nosio jedan prefinjen i profilisan habitus, koji je bio veliki ulog u ovako sastavljenoj redakciji od generacijski i profesionalno različitih ljudi. Uz sve drugo, ostaće upamćen i po sjajnim razgovorima o nauci i umetnosti koji su se sredinom 70-ih godina prošlog veka, na njegovu inicijativu, vodili u maloj sali SANU-a na prvom spratu njenog zdanja u Knez Mihailovoj ulici. O tim razgovorima autor ovog priloga pisao je kao o nečem nesvakidašnjem, u broju 33/34 za 1976. časopisa *Kultura*. Među pravnicima u ovoj prvoj redakciji, mnogo više po formalnom obrazovanju nego po stvarnoj opredeljenosti, našao se još jedan tih i skroman čovek, Milan Vojnović, potonji profesor sociologije na Rudarsko-geološkom fakultetu, autor nekoliko knjiga o problemu bele kuge među Srbima. Baš u to vreme, početkom 70-ih godina, ovaj mladi intelektualac pripremao je svoju doktorsku disertaciju pod nazivom “Blankizam i marksizam” koju će odbraniti na Pravnom fakultetu 1973. godine. U jednoj redakcijskoj diskusiji na temu “Definišite tri najznačajnija kulturna zadatka”, vođenoj 1969. godine, dakle godinu dana po pokretanju Časopisa, možda najznačajnijoj u to vreme, učestvovali su i članovi Redakcije, među kojima su bili i N. Popov, i M. Vojnović, i S. Canić i mnogi drugi (*Kultura*, 4/1969). Najзад, još jedno ime upisano je u ovu istorijsku listu prvih članova redakcije novog časopisa. Bio je to Tihomir Vučković, vrsni prevodilac, anglista s katedre na Filološkom fakultetu u Beogradu. Ušao je u Redakciju s 30 godina, pun entuzijazma i znanja koje je nesebično darivao i novom časopisu. Prevodio je s engleskog, francuskog, ruskog i italijanskog. Samo u časopisu *Kultura* nalazi se njegovih 14 tekstova, od

“Sociologije savremene drame Đerđa Lukača” iz 1968. godine, do niza drugih tekstova. Uspeo je, za života koji nije dugo trajao, da ostavi kapitalno delo “Jedan milenijum srpske književnosti (od Miroslavljevog jevanđelja do danas)”. S ovim imenom zaokružuje se i lista prve, istorijske redakcije časopisa *Kultura*.

S prvim, moglo bi se reći, istorijskim dvobrojem Časopisa, posvećenim velikoj i značajnoj temi *Religija i društvo* (13/14 za 1971), dolazi i do prve promene u sastavu Redakcije. U njoj više nisu bili Danica Mojsin-Trailović, koja je, nažalost, te godine tragično preminula, i Bogdan Tirnanić, koji se povukao jer je već bio previše angažovan na drugim poslovima. Istovremeno, redakcijski sastav dopunjen je ulaskom tri nove ličnosti – Svetom Lukićem (1931–1997), filozofom po obrazovanju, Miodragom Petrovićem (1933–2007), dramaturgom, i Milošem Nemanjićem (1932), magistrinom sociologije u to vreme. Sve ove tri ličnosti ušle su u Redakciju s vrlo osobenim habitusima. Svetozar, mnogo poznatiji kao Sveta Lukić, bio je u to vreme, s 40 godina, već poznata ličnost na intelektualnom polju. Urednik u Izdavačkom preduzeću *Prosveta* (1966–1973), poliglota, imao je za sobom reprezentativnu listu biografskih jedinica u brojnim časopisima i listovima. Upravo te godine kada je ušao u redakciju ovog časopisa, objavljen mu je zbornik *Književna kritika i marksizam*, a godinu dana pre toga zbornik *Posleratni srpski pesnici*. Posle ovih, redaće se još mnogi radovi ovog plodnog intelektualca. U časopisu *Kultura* (32/76) objavio je esej o Lisjenu Goldmanu. Miodrag Mile Petrović, jedan od najtalentovanijih učenika Srednje bibliotekarske škole, koju je završio 1955. godine, uspeo je da, kao jedini iz svoje srednjoškolske generacije, završi i Fakultet dramskih umetnosti i da pređe put od savetnika u Republičkom zavodu za međunarodnu naučnu, tehničku, prosvetnu i kulturnu saradnju, preko urednika u Kulturnom centru Beograda, do dramaturga i umetničkog direktora u Jugoslovenskom dramskom pozorištu (1979–1983). Zanimljivo je da je u jednom od brojeva časopisa (broj 35 iz 1976. godine) objavio polemički tekst *Tirnanićeva formula*, a mnogo kasnije pisao je zapažene radio drame. Miloš Nemanjić, koji je u Zavod za proučavanje kulturnog razvitka prešao 1967. godine iz Sociološkog instituta, potom boravio kao stipendista francuske vlade, školske 1968/69. godine, na tečaju kod pro-

fesora Pjera Burdijea i 1970. godine odbranio svoj magistarski rad na katedri za sociologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu pod nazivom *Društvena uslovljenost kulturnih potreba*, logično se našao u ovom novom redakcijskom sastavu. Ostajući u Zavodu za proučavanje kulturnog razvitka sve do 1990. godine – da, najzad, predem na prvo lice jednine – u Redakciji časopisa zadržao sam se do 1977. godine, obavljajući, u međuvremenu, i dužnost odgovornog urednika, a od 1978. do 1984. bio sam zamenik direktora i, najzad, od 1984. do 1990. i direktor ove ustanove. Tek 1986. godine, zbog svih navedenih obaveza, uspeo sam da odbranim svoju doktorsku disertaciju pod nazivom *Filmska i pozorišna publika 1961–1984*.

S brojem 19 za 1972. godinu, posle četiri godine izlazenja, nastaje druga, ovog puta mnogo krupnija promena u sastavu redakcije novog časopisa. Redakciju napušta sedam članova, a Stevan Majstorović, kao pokretač i odgovorni urednik *Kulture* u razdoblju od 1968. do 1972. godine, poverava mandat meni kao novom odgovornom uredniku. Što je najvažnije, on je meni dao potpuno određene ruke da po sopstvenom izboru predložim nove članove Redakcije. Istovremeno, treba reći da zamena većeg broja starih članova Redakcije novim ljudima nikako nije bio znak nezadovoljstva radom ovih prvih, već potreba za dinamiziranjem rada Redakcije i pružanjem šanse novim ljudima da se ogledaju na ovom odgovornom kulturnom zadatku. Iz Redakcije su izašli: Slobodan Canić, Trivo Indić, Vujadin Jokić, Miodrag Petrović, Nebojša Popov, Milan Vojnović i Tihomir Vučković, a ušli su: Ranko Bugarski (1933), lingvista, Radoslav Đokić (1934), kulturolog, Ranko Munitić (1943), filmolog, Ružica Rosandić (1939), psiholog. Časopis je za protekle četiri godine, slobodno se može reći, učvrstio svoju poziciju na intelektualnom polju i profilisao svoju programsku orijentaciju, pa je uveliko obnovljenom sastavu Redakcije bilo olakšano da nastavi već utabanim putem. Svaka od ovih ličnosti novih članova Redakcije nosila je osoben habitus u tim ranim sedamdesetim godinama prošlog veka. Izvan nekih oficijelnih institucionalnih struktura, pogotovo političkog karaktera, otvorenih pogleda za nova strujanja u kulturi, u najboljim godinama za stvaralački angažman, svi su bili vrlo kooperativni za redakcijski rad. Tako je Ranko Bugarski, kao docent na Filološkom

fakultetu u Beogradu, jer je 1969. godine odbranio svoju doktorsku disertaciju, već bio ovenčan slavom dobitnika prestižne Nolitove nagrade za delo *Jezik i lingvistika* (1972–1984). Kao vanredni i redovni profesor, on će u godinama koje su došle objaviti veliki broj značajnih radova, među kojima je i *Jezik i društvo*, za koji je 1986. dobio nagradu RTV Beograda. Ranko Munitić, tridesetogodišnjak u vreme stupanja u redakciju *Kulture*, rođen u Trogiru, od 1972. godine Beograđanin, već od 1961. godine objavljuje tekstove o filmu, stripu, televiziji, glumi i glumcima. Jedna nesumnjivo originalna ličnost, filmofil i filmolog, da se tako izrazim, bio je dragocen saradnik u novom redakcijskom sastavu. Ubrzo po ulasku u Redakciju, uredio je peti tematski broj časopisa *Strip – deveta umetnost* (28/75). Za njim je danas bogata bibliografija sastavljena od monografija o filmu, glumačkim ličnostima i drugim fenomenima vizuelnih umetnosti. Radoslav Đokić, svršeni student Katedre za jugoslovensku i svetsku književnost Filološkog fakulteta u Beogradu, stipendista poljske vlade ranih 60-ih godina prošlog veka, prevodilac značajnih studija poljskih semiotičara, etnologa i sociologa kulture, postao je ubrzo po stupanju u redakciju *Kulture* i stalni saradnik Zavoda za proučavanje kulturnog razvitka, u kome je kao samostalni istraživač, u jednom periodu i kao rukovodilac Istraživačkog odeljenja, proveo punih 15 godina (1974–1989). Svoju univerzitetsku i naučnu karijeru završio je kao redovni profesor Fakulteta dramskih umetnosti. Slobodan Mašić, arhitekta po struci, dizajner po vokaciji, ceo svoj život i intelektualnu energiju posvetio je izdavaštvu. U Redakciju je ušao po ličnom izboru novog odgovornog urednika, i pored protivljenja nekih krugova iz tzv. političkih struktura. Zameralo mu se održavanje ličnih kontakata s Milovanom Đilasom, svakako najznačajnijim disidentom nove Jugoslavije. Podržan od Stevana Majstorovića, ja se, kao odgovorni urednik, nisam obazirao na to, tako da nam se i Slobodan Mašić, koga sam, inače, upoznao kao vrsnog oratora i čoveka koji ima originalne ideje u Kulturno-prosvetnoj zajednici Beograda, pridružio u Redakciji. Tokom ovih 40 godina, Mašić je ostavio dubok trag u kulturi Srbije, objavivši na stotine knjiga u svojim edicijama *nezavisna izdanja*, kao i drugim. Izraziti orator, objavio je vrlo malo od onog što je izgovorio u raznim prilikama. U ispovednom tonu, nedavno je u Biltenu

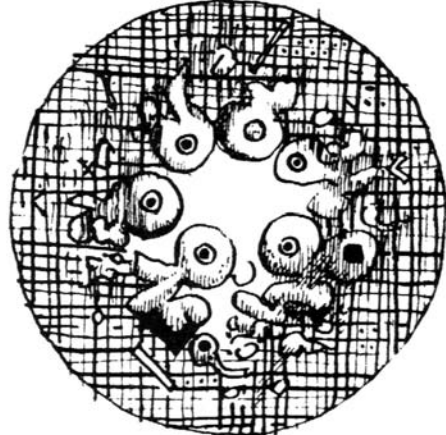
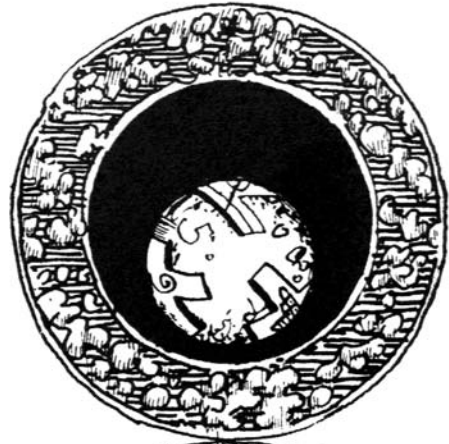
broj 17, koji je objavljen tokom promocije njegovih izdanja u Galeriji knjiga, u Zavodu za proučavanje kulturnog razvitka (12. jun 2008) “okrenuo reflektor” prema sebi i pojavio se u punom svetlu kao originalna ličnost. Kao arhitekta, nije zaboravio svoje kolege sa studija, među kojima su: Miša David, Ranko Radović, Spasoje Krunić, Miša Perović i Branko Bojović, a takođe, za njim stupa kolona brojnih autora čije je knjige objavljivao tokom svih ovih decenija, od Živojina Pavlovića do Bore Ćosića. S obzirom na sve što je rečeno o ovom neobičnom čoveku, ne treba da iznenađuje to što u 100 brojeva časopisa *Kultura* nema nijednog autorskog teksta ovog izdavača, osim njegovog učešća u redakcijskoj raspravi na temu *Dela humanističkih nauka i problem njihovog vrednovanja* (100/2000). Najzad, Ružica Rosandić, psiholog, asistent na katedri za psihologiju na Filozofskom fakultetu pre prelaska u Zavod za proučavanje kulturnog razvitka 1973. godine, svoju naučnu karijeru gradila je upravo u ovoj ustanovi, počev od rada u redakciji Časopisa, preko odbranjene doktorske disertacije na svojoj matičnoj katedri, posvećene prvoj dečjoj knjizi, do učešća u realizaciji brojnih projekata Zavoda. Član Redakcije bila je od 1972. do 1984. godine, a u ovoj ustanovi radila je sve do 1991. godine. Objavila je veliki broj priloga u samom časopisu, što originalnih tekstova, što prevoda s engleskog jezika.

Četvrtom sastavu Redakcije od pokretanja časopisa 1968. godine, od broja 33/34 za 1976. godinu, pridružuju se tri nove ličnosti. Milivoje Ivanišević (1932), najbliži saradnik Stevana Majstorovića prilikom osnivanja Zavoda za proučavanje kulturnog razvitka, pre toga upravnik Doma omladine u Beogradu, skoro 10 godina istraživač u ovoj ustanovi, diplomirani student na Katedri za srpski jezik i književnost Filološkog fakulteta u Beogradu, ulazi u Redakciju da svojim iskustvom i specifičnim pristupom problemima kulturnog razvitka upotpuni profil članova Redakcije u dotadašnjem sastavu. Objavio je veliki broj priloga u samom časopisu čiji naslovi, poput priloga “Kakve domove kulture i u kojim naseljima?” (u broju 7 iz 1969. godine) ili “Ekonomski položaj kulture u Beogradu” (broj 59 iz 1982. godine), vrlo dobro ukazuju na njegovu istraživačku orijentaciju. Grozdana Olujić (1934), poznata književnica, prihvatila je da uđe u Redakciju, ocenjujući da je reč o jednom časop-

pisu koji odgovara i njenim intelektualnim stremljenjima. Najzad, Jasenka Tomašević (1942–2007), vrsni prevodilac s francuskog jezika, pomogla je svojim aktivnim učešćem u redakcijskom radu da se napravi izbor značajnih tekstova francuskih autora, koje je i prevela, kao što su: “Teorija praznika” Rožea Kajoa (73/74/75 za 1986) i “Svakome svoj mali praznik” Žofra Dimazdijea (isti trobroj posvećen praznicima, svetkovinama i ritualima koji je uredila Jelena Đorđević, sadašnji odgovorni urednik Časopisa).

Za ovih deset godina, kao što je moglo da se uoči, na poslovima uređivanja Časopisa našlo se 22 ljudi, od kojih je njih sedmoro kraće ili duže vreme radilo i na istraživačkim poslovima u Zavodu za proučavanje kulturnog razvitka, što znači da je Redakcija bila otvorena za sposobne saradnike sa strane. Nažalost, šestoro ljudi više nije među nama. Ostali su postali manje ili više vrlo poznati u svojim profesijama, bilo kao profesori Univerziteta, bilo kao naučni radnici ili visoki stručnjaci u pojedinim oblastima. Redakcija formirana s dvobrojem 33/34 za 1976. godinu ostala je nepromenjena sve do broja 40 za 1978. godinu. Zanimljivo je, takođe, da zaključno s jubilarnim stotim brojem za 2000. godinu, kada je napravljena retrospektivna bibliografija, nije promenjeno mnogo odgovornih urednika. Radoslav Đokić, koji je s brojem 38 preuzeo dužnost odgovornog urednika, ostao je na toj dužnosti sve do izlaska broja 76/77 za 1987. godinu, kada odgovorni urednik postaje Branimir Stojković, a onda dolaze Milena Dragičević-Šešić i Dušan Č. Jovanović. Dakle, u toku 32 godine ovaj ugledni časopis uređivalo je ukupno šest urednika, pri čemu je tu dužnost, očigledno, najduže obavljao Radoslav Đokić.

Na kraju, treba pomenuti još jednu karakteristiku ovog nesumnjivo jedinstvenog časopisa. S već pomenutim dvobrojem 13/14 ustanovljena je praksa uređivanja tematskih brojeva koje je, po pravilu, poveravano najboljim poznavacima određenih polja kulture. Navedeni su Ranko Bugarski i Jelena Đorđević, koji su u tim prvim ciklusima uredili dva značajna tematska broja kojima treba dodati tematski broj *Knjiga i čitanje* (Miloš Nemanjić, 20/73) i *Književno zanimanje* (33/31 za 1976, Sveta Lukić i Miloš Nemanjić). Danas, posle 40 godina, prevlađuju tematski brojevi, što je i prednost i slabost, jer dobijamo izuzetno dobro uređena izdanja o pojedinim temama, ali se gubi časopisni karakter publikacije.

Milhuš H. Branka 68

